

gebreidheid heeft. Het reliëf onderscheidt zich duidelijk van de meer recente zandverstuivingen. Deze laatste windvorming ontstaat door uitblazing en snelle accumulatie, waarbij we dus naast elkaar de hierdoor ontstane kommen en duinen aantreffen. Het dekzand werd over veel grotere afstanden vervoerd. Hierdoor treden over het algemeen niet zulke grote hoogteverschillen op als bij de recente stuifheuvelds. Van grote invloed zal tevens het verschil in begroeiing geweest zijn en de omstandigheid, dat gedurende de tijd, waarin het dekzand afgezet werd, tevens grote hoeveelheden sneeuw met het zand werden meegevoerd.

Mogelijk staan de veelvuldig voorkomende stuifdijken ook met dekzand in verband. Deze ruggen liggen op het tegenwoordige reliëf en moeten dus jonger zijn. Deze stuifdijken bestaan bovendien steeds uit zand, vermengd met weinig zeer fijn grind. Indien men deze ruggen beschouwt als gedurende de Ristijd gevormde smeltwaterruggen, dan is het toch zeer moeilijk voor te stellen, dat deze zandruggen de in de Würmtijd voorkomende windwerkingen overleefd hebben.

LITERATUUR:

- Crommelin, R. D. en G. C. Maarleveld (1949). Een nieuwe geologische kaartering van de zuidelijke Veluwe. (Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e R., 66, pag. 41-57).
 Edelman, C. H. (1940). De geologie van de Veluwe (Natura 39, pag. 112-116).
 Edelman, C. H. en G. C. Maarleveld (1944). Enige opmerkingen over zogenaamde smeltwater-ruggen in de omgeving van Apeldoorn (Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e R., 61, pag. 357-362).
 Edelman, C. H. en G. C. Maarleveld (1949). De asymmetrische dalen van de Veluwe (Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e R., 66, pag. 143-146).
 Tesch, P. (1927). De glaciële kneding (Tijdschr. Kon. Ned. Aardr. Gen., 2e R., 44, pag. 325-334).
 Vink, A. P. A. (1949). Bijdrage tot de kennis van loess en dekzanden. Diss. Wageningen, 1949.

Moerasschildpadden in Zeeland

door B. J. J. R. Walrecht, Biezellinge (Z.)

In de „Fauna van Nederland”, afl. III „Amphibia en Reptilia” door Prof. Dr. P. N. van Kampen en J. Heimans wordt ons een lijst van plaatsen gegeven, waar de Moerasschildpad (*Emys orbicularis* L.) in ons land is aangetroffen. Naast Zuid-Limburg worden ons daar genoemd de provincies Groningen, Friesland, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. We vinden er geen enkele opgave uit Zeeland bij.

Toen mij dit voorjaar ter ore kwam, dat vroeger in de onmiddellijke omgeving van mijn woonplaats Biezellinge, moerasschildpadden werden gevangen, stelde ik mij tot taak te trachten een lijstje samen te stellen van eventuele vindplaatsen in Zeeland.

Daartoe werd een oproep gedaan in de Prov. Zeeuwse Courant, waarop zeven personen reageerden en in het Zeeuws Dagblad, dat mij nog één geval bezorgde. Een herhaalde oproep bracht nog een geval. Met de gevallen in gesprekken verzameld (eigenlijk ook reacties op de oproep), kwam ik tot dertien „vangsten”.

Dit onverwachte en verrassende resultaat werd de aanleiding tot het schrijven van dit artikel. Vooral de enkele gesprekken met personen, die *niet naar de pen grepen*, hoewel ze dat hadden kunnen doen, geven mij de overtuiging,

dat de lijst van onderstaande vondsten met verschillende zou kunnen worden uitgebreid, zodat Zeeland aanspraak maakt op een waardige plaats naast de reeds genoemde provincies wanneer de lijst van vindplaatsen zal worden herzien.

Dat sinds geruime tijd geen schildpadden meer in onze provincie worden gevangen is te verklaren uit het feit, dat de afwatering, vooral in de laatste 25 jaren met kracht is ter hand genomen. In vroeger tijd waren in Zeeland veel moerassige gebieden, wier bestaan nog voortleeft in de beruchte benaming „Zeeuwse koorts” voor malaria.

Speciaal het gebied, waardoor het kanaal van Zuid-Beveland werd gegraven, ligt bijzonder laag en stond vooral des winters voor een groot deel onder water. Stoomgemalen te Kattendijke en bij Wemeldinge hebben daarin een belangrijke verbetering gebracht. Zo was de hoge waterstand na de regenval in dit voorjaar binnen het tijdsverloop van enkele dagen een halve meter teruggebracht.

En nu de vondsten.

Ten eerste, die uit eigen omgeving; de gemeente Kapelle, waaronder Biezelinge en de voormalige zelfstandige gemeente Schore ressorteren. De vondsten liggen in het grensgebied der beide laatste dorpen.

1. Voorjaar 1913. 1 ex. in een sloot naast een moerassig weiland, waarin nu nog *Orchis latifolia* en *Orchis morio* voorkomen.
2. Zomer 1914. 1 ex. een dijk overstekend tussen twee laag gelegen stukken grond, waarvan één in gebruik als „wissebus” (griend met éénjarige tenen).
3. Zomer 1914. 1 ex. in een „pit” (drinkplaats voor het vee) op een boerderij niet ver daar vandaan.
4. Voorjaar 1915. 1 ex. in boomgaard aan slootkant.
5. Ongedateerd. 1 ex. door jongen gevonden oostelijk van de plaats vermeld in no. 1 en door hem in zakdoek naar huis getransporteerd (vinder woont thans in Canada).

De vondsten 1, 2 en 4 staan op naam van één persoon, de heer J. Goud te Biezelinge. De nos. 3 en 5 werden eveneens door hem meegedeeld en 3 onafhankelijk daarvan bevestigd door een mededeling van J. Glerum uit Vlissingen.

6. Zomer circa 1928. 1 ex. in sloot in Biezelinge bij schoonmaakwerkzaamheden. Vinder: De Rijder. Dit gold blijkbaar een uit de naaste omgeving ontsnapt ex. dat door iemand als zijn eigendom werd opgevraagd.
Wemeldinge leverde twee gevallen.
7. Voorjaar circa 1930. 1 ex. gevonden door J. van Oosten.
8. Ongedateerd. 1 ex. gevonden door grootvader van G. Lindenberg te Biezelinge. Geen nadere gegevens.
Kruiningen één geval.
9. Zomer circa 1937. 1 ex. gevonden aan de buitenzijde van de Scheldedijk kruipend tussen aanspoelsel in de vloedlijn (J. Goeree).
Van Walcheren twee gevallen.
10. Voorjaar 1928. *Schildpadeieren* langs slootkant bij Grijskerke, opgegraven door landarbeider. Door deze meegenomen naar een onderwijzer in Aagtekerke, die ze als zodanig herkende, maar er om werd uitgelachen.

11. Juni 1928. 1 ex. gevonden bij schoonmaakwerkzaamheden in sloot bij Grijpskerke. Vinder S. Roelse te Oostkapelle, die bij de vondst begreep, dat de onderwijzer bovengenoemd nog zo dom niet was geweest. Van Schouwen één geval.
12. circa 1905. 2 ex. gevangen in fuik in de Geul tussen Oosterland en Viane (opgegeven door Wed. Vijverberg-v. d. Berg). Van Noord-Beveland één geval.
13. Juli 1920. 1 ex. gevangen aan de met riet begroeide rand van een der putten, waaruit de grond werd gehaald voor het leggen van een nieuwe inlaagdijk onder Kolijnsplaat. Gevonden door J. Moerman tijdens maaien. (Mededeling van C. v. d. Weele, Wissekerke, ooggetuige.)

Zonder twijfel zijn ook hier enkele exemplaren kennelijk uit gevangenschap ontsnapt. Zo meldt de heer J. Glerum te Vlissingen, dat circa 60 jaar geleden een zestal ex. werd verkocht aan personen onder de toenmalige gemeente Schore woonachtig en dat deze de dieren vrij lieten rondlopen of achter afrastering hielden.

Deze gevallen *kunnen betrekking hebben* op de vondsten onder Biezeling en Schore, al ligt er voor vier van de zes ex. een afstand van 3 km tussen hun „tehuis” en de vindplaatsen.

Dan blijft het evenwel vermeldenswaard, dat er circa 25 jaar liggen tussen dit feit en het hervinden (?) der schildpadden in de jaren rond 1914.

Ook wijst de vondst op Walcheren op tenminste een poging tot voortplanting onder deze schildpadden in het Zeeuwse gebied, terwijl de Schouwense melding, waarbij twee ex. tegelijkertijd werden gevangen ook wijst in de richting van paring en voortplanting.

Dat overigens menige schildpad over het hoofd zal zijn gezien, mag worden verondersteld, wanneer wij de uitvoerige levensbeschrijving lezen in Brehm. Daarmee in overeenstemming is, dat de meeste der vondsten, volgens de begeleidende mededelingen, zijn gedaan onder zeer toevallige omstandigheden, waarbij de beschermende omgeving rondom de schildpad werd weggenomen (schoonmaken van sloten en slootkanten). Tenslotte ook door de mededeling bij no. 4, dat de schildpad was opgeraapt als een „mooi stukje hout” en toen eerst als schildpad herkend. Met deze schildpad werd een *„jongensachtige proef”* genomen. Men reed er een boerenwagen overheen, waarbij werd geconstateerd, dat het schild van het dier de „proef” schitterend doorstond.

Zo mag ik aan het slot van dit artikel wel constateren, dat Zeeland in de rij van provincies, wat de vondsten van schildpadden in de vrije natuur betreft, onmiddellijk na Zuid-Limburg behoort te staan in de lijst, wanneer deze wordt herzien, terwijl het er nu geheel niet op voorkomt. Misschien zelfs kan de kleine enquête, die werd ingesteld, aanleiding worden tot een diepergaand onderzoek; in elk geval is ze niet onvruchtbaar gebleken.

Biezeling, voorjaar 1950.

